

Brocades Zaalberg, Th. W., *Soldiers and civil power. Supporting or substituting civil authorities in modern peace operations* (Dissertatie Universiteit van Amsterdam 2005, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005, 528 blz., €45,-, ISBN 90 5356 792 5).

Achteraf, zo verklaarde de belangrijkste bestuurder namens de internationale gemeenschap in Kosovo, Bernard Kouchner, waren daar vredesmissies nodig geweest die beschikt hadden over goed opgeleide politie, rechters, aanklagers en een stel rechtsregels. Het was niet de eerste en ook niet de laatste keer dat zou worden vastgesteld dat in een post-conflict-maatschappij in de eerste plaats veiligheid vereist is en dat veelal slechts militairen van buitenaf daarvoor kunnen zorgen. In zijn proefschrift behandelt Brocades Zaalberg vooral de onmiddellijke post-conflict-situaties in Cambodja, Somalië, Bosnië en Kosovo en in een historische inleiding komen ook nog eens zogeheten CIMIC (Civil-Military Co-operation)-operaties in het naoorlogse Italië en Duitsland, het Maleisië van de jaren vijftig en het Vietnam van de jaren zestig aan bod. Telkens opnieuw blijkt daarbij dat militairen weinig trek hebben om hun zuiver militaire inzet in te ruilen voor de rol van bestuurders en politiemensen en dat politici op het thuisfront hun dat ook niet toestaan. En telkens opnieuw blijkt dat militairen (en politici) uiteindelijk moeten erkennen dat er niets anders op zit dan dat zij deze taken toch op zich nemen, totdat de veiligheid voldoende is gegarandeerd en het bestuur met een gerust hart aan lokale politici kan worden overgelaten zonder dat maffiose types en nationalistische haviken het heft (weer) in handen krijgen. Het is de paradox van militaire vredesopbouw: voordat de militairen zich met goed fatsoen kunnen terugtrekken, zullen zij zich eerst meer met het plaatselijke bestuur en de lokale justitie moeten inlaten dan hun lief is.

Hoewel die les vooral in het laatste decennium van de twintigste eeuw keer op keer werd getrokken, werd het nooit verdisconteerd in de voorbereiding van de volgende militaire ingreep. De weerzin van de militairen tegen het aanvaarden van niet-militaire taken zal er mede verantwoordelijk voor zijn dat dit soort operaties ook zo moeilijk zijn weg vond en vindt naar de militaire doctrinevorming. Voorzover er al lessen werden getrokken waren het de verkeerde. Vooral Amerikaanse politici en militairen vreesden dat iedere bijdrage aan *nation building* tot de gevreesde *mission creep* (doelverschuiving) zou leiden, die alleen maar kon uitmonden in rampscenario's als die van Mogadishu in 1993, toen achttien Amerikaanse soldaten omkwamen bij een poging tot arrestatie van oorlogsheer Aideed. De les die uit de besproken dissertatie valt te trekken is enerzijds dat een militaire overwinning nog geen politieke overwinning is en anderzijds dat *nation building* primair het uitvoeren van politietaken betreft, het opvullen van de zogeheten *public security gap*, ten tijde van een machts- en gezagsvacuüm, waarvan meestal sprake is kort na beëindiging van een conflict. Het gaat veel minder om het goed bedoelde scholen bouwen en putten slaan, waar vredesoperaties volgens Nederlandse politici vaak in moeten uitmunten.

Het zijn vooral de Amerikanen die hebben bijgedragen tot de marginalisering van het cimic-werk, hoewel zij er op het oog de meeste manschappen voor vrijstellen. Een nadeel is echter dat zij van cimic een aparte organisatie hebben gemaakt, vrijwel los van de bestaande krijgsmacht. Bovendien belemmert de Amerikaanse nadruk op *force protection* een gemakkelijk contact met de bewoners van het betrokken land. Brocades Zaalberg is daarentegen een groot voorstander van de geïntegreerde Britse (en Australische) aanpak, gestoeld op ervaringen in Noord-Ierland en *counter-insurgency*-operaties in Azië, waarbij in beginsel elke militair in staat is cimic-activiteiten uit te voeren en niet aarzelt zich onder de bevolking te begeven. Dat vereist veel souplesse van de commandanten en manschappen ter plaatse en die flexibiliteit is volgens de auteur dan ook de belangrijkste voorwaarde voor het welslagen van cimic-operaties. Voorwaarde daarvoor is natuurlijk wel dat politici en militairen in het vaderland zich onthouden van micromanagement. Van zulke gedetailleerde vaderlandse bemoeizucht is evenwel steeds vaker sprake als gevolg van verkeerd getrokken lessen uit drama's als Mogadishu en Srebrenica. Alles lijkt na zulke gebeurtenissen gericht op het vermijden van risico's die de politici in hun nationale parlementen of in hun buitenlandse contacten in problemen kunnen brengen. Het resultaat is vaak wederom een beschamend optreden, of het nu gaat om het tekort aan bescherming dat NAVO-troepen boden aan Serven in Kosovo of om het gebrek aan arrestaties ten behoeve van het Joegoslavië-tribunaal in zowel Bosnië als Kosovo.

Brocades Zaalberg heeft met veel oog voor detail zijn gegevens bijeengesprokkeld. Het heeft geleid tot een dissertatie van imponerende omvang samengesteld uit pagina's met een intimiderende bladspiegel. De lezer prijst zich gelukkig met de fraai gekozen foto's die het leesproces helpen versnellen. Het betoog van de auteur is helder en daarom hadden wat minder details ook wel gekund. Hier en daar heeft de dissertatie te veel het karakter van een militair einde-van-de-missie-rapport. Die details storen temeer omdat de promovendus van de door hem beschreven operaties feitelijk steeds slechts een deel beschrijft dat hem dankzij Nederlandse of Australische bronnen (archieven en interviews) beter bekend is dan de andere, bijvoorbeeld Britse, Franse en Italiaanse, inbreng. Hoewel Brocades Zaalberg hier en daar vergelijkingen trekt met het optreden van contingenten van andere nationaliteit, blijft de lezer geregeld zitten met de vraag hoe representatief het optreden van de Nederlanders of de Australiërs is geweest voor de operatie als geheel. Dat Nederlandse en Australische militairen herhaaldelijk goed werk hebben gedaan staat buiten kijf, maar soms dringt zich de indruk op dat Brocades Zaalberg iets te vaak de roze bril van de door hem beschreven eenheden en hun commandanten heeft opgezet. Ook wordt niet echt verantwoord waarom de ene operatie zoveel meer aandacht krijgt dan de andere. Kosovo is bijvoorbeeld wel heel rijkelijk bedeed ten opzichte van Bosnië-Herzegovina.

Hoewel de gemaakte keuzes bij het onderzoek en de beschrijving dus iets explicieter naar voren zouden hebben kunnen komen, staat buiten discussie dat Brocades Zaalberg met zijn proefschrift heeft aangetoond wat het belang is van historische vergelijking voor een thema dat zo actueel is als de verhouding tussen militaire en civiele taken in de eerste tijd na beëindiging van een conflict.

Tegelijk laat hij zien dat uit het verleden evengoed de verkeerde als de juiste lessen kunnen worden getrokken. Laten we hopen dat het achteraf-gelijk van de historicus, mede dankzij deze dissertatie, eindelijk ook zijn weg vindt naar de beleidspraktijk.

Bob de Graaff

Cornelissen, I., *Mathieu Smedts. De katholiek die Vrij Nederland redde* (Amsterdam: Nijgh en Van Ditmar, 2006, 222 blz., €19,90, ISBN 90 388 1444 5).

Oudere lezers zullen het zich beslist nog wel herinneren hoe tijdens de *sixties* van de vorige eeuw het weekblad *Vrij Nederland* onder een links georiënteerd, misschien vooral wat jonger publiek furore maakte. Onthullingen, beschuldigingen, rechtszaken, schokkende interviews, kritiek op alles wat ook maar zweemde naar gezagsvertegenwoordiging: de formule van het weekblad paste prima bij de ‘alles moet anders’-atmosfeer van de jaren zestig. Het drukte die mentaliteit uit en versterkte haar. Daarom lijkt het weinig twijfel dat het succes dat het blad in die tijd ondervond hoofdzakelijk op de tijdscontext van die woelige jaren is terug te voeren.

Vrij Nederland stond vanaf het midden van de jaren vijftig tot 1969 onder leiding van hoofdredacteur Mathieu Smedts. Over hem schreef de oudredacteur van het blad Igor Cornelissen een aardige, korte biografie. Het boek volgt de levensgang van Smedts op de voet, als Limburgs boerenzoon, seminarist, verzetsdeelnemer die door de Duitsers gevangen werd genomen en ter dood veroordeeld, maar aan zijn lot ternauwernood ontsnapte, als jarenlang journalist bij Lückers *Volkskrant*, en uiteindelijk dan als hoofdredacteur van *Vrij Nederland*. Het verhaal wordt met verve, een vlotte pen en veel sympathie voor de hoofdpersoon verteld. Onder pershistorisch opzicht zijn met name de hoofdstukken vijf, zes en zeven van belang. Daarin gaat het over Smedts’ optreden als hoofdredacteur, zijn manier van leiding geven (of juist niet!), zijn verhouding met de redacteurs, de conflicten en vetes enzovoorts. Echt systematisch wordt dat alles weliswaar niet aan de orde gesteld, maar via allerlei goed gekozen en illustratieve episodes rijst niettemin een aardig beeld op van Smedts, de redacteurs en hun blad in de jaren vijftig, zestig. Cornelissens eigen inbreng bij dat alles blijft zeker ook niet onbesproken.

Het boek heeft geen theoretische of methodische pretenties. Het presenteert zichzelf als een eenvoudige biografie zonder nadere in- of uitleiding. Een methodische kanttekening kan daarom alleen maar aansluiten bij de gekozen titel. Behalve dat het succes van het blad, zoals hierboven al is opgemerkt, mijns inziens méér op de tijdsomstandigheden dan op de hoofdredacteur is terug te voeren, is er nog een tweede aspect aan die titel dat enige bevreemding wekt. Hij suggereert namelijk een verband tussen Smedts’ katholieke geloofsovertuiging en de redding van het weekblad. (Wanneer dat niet de bedoeling was geweest, had Cornelissen zijn boek bijvoorbeeld ook kunnen betitelen met ‘de alcoholicus’ of ‘de rokkenjager’ die *Vrij Nederland* redde. In beide opzichten liet Smedts zich evenmin onbetuigd als in het belijden van zijn geloof.) Een dergelijk verband nu wordt in het boek nergens aan de orde gesteld. Ik zou persoonlijk ook niet weten in welke richting het te zoeken zou zijn. Of zou Cornelissen het zó uitzonderlijk vinden dat een katholiek in staat was een weekblad te redden, dat hij dat in de titel wilde uitdrukken? Als dat het geval is, laten zich achter een dergelijke visie wel wat vooroordelen